

ТРАДЫЦЫІ І НАВАЦЫІ Ў ДАСЛЕДАВАННІ І ВЫВУЧЭННІ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

УДК 930.1

ПЕРСАНАЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ І ЯЕ КРЫНІЦЫ

Н.Р. Беляева

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь,
beljaevanr@mail.ru*

У артыкуле аналізуюцца новыя падыходы ў гістарыяграфіі мяжы XX-XXI стагоддзяў і крыніцы персанальнай гісторыі. Адзначаны той факт, што вяртанне да гісторыі як навукі пра чалавека фармуе неабходнасць бачыць гісторыю праз асобу. Зроблены вывад пра тое, што фарміраванне базы крыніц персанальнай гісторыі патрабуе прыцягнення дакументальных матэрыялаў, распрацоўкі метадыкі іх супастаўлення з дадзенымі успамінаў, фарміравання структуры сямейных хронік. На прыкладзе гісторыі адной сям'і і персанальнай гісторыі даследуецца механізм трансляцыі памяці пра мінулае.

Ключавыя словы: *гістарычная крыніца; прастору культуры; гістарыяграфія; гісторыі і памяць; персанальная гісторыя; штодзённасць; індывідуальная і калектыўная памяць; успаміны*

ПЕРСОНАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ И ЕЕ ИСТОЧНИКИ

Н.Р. Беляева

*Белорусский государственный университет, пр. Независимости, 4, 220030, г. Минск, Беларусь,
beljaevanr@mail.ru*

В статье анализируются новые подходы в историографии рубежа 20-21 веков и источники персональной истории. Отмечен тот факт, что возвращение к истории как науке о человеке формирует необходимость видеть историю через личность. Сделан вывод о том, что формирование источниковой базы персональной истории требует привлечения документальных материалов, разработки методики их сопоставления с данными воспоминаний, формирования структуры семейных хроник. На примере истории одной семьи и персональной истории исследуется механизм трансляции памяти о прошлом.

Ключевые слова: *исторический источник; пространство культуры; историография; истории и память; персональная история; повседневность; индивидуальная и коллективная память; воспоминания.*

PERSONAL HISTORY AND ITS SOURCES

N. Belaeva

Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus, beljaevanr@mail.ru

The article analyzes new approaches in historiography of the turn of 20-21 centuries and sources of personal history. It is noted that the return to history as a science of man forms the need to see history through personality. It is concluded that the formation of the source base of personal history requires the involvement of documentary materials, the development of methods for their comparison with the data of memories, the formation of the structure of family Chronicles. On the example of the history of one family and personal history the mechanism of translation of memory about the past is investigated.

Key words: *historical source; cultural space; historiography; history and memory; personal history; everyday life; individual and collective memory; memories.*

Мы звыкла сцвярджаем пра тое, што гісторыя любой эпохі – гэта гісторыя шматстайных і супярэчлівых тэкстаў, якія ляжаць у яе аснове. Менавіта ў іх шукалі непасрэднае адлюстраванне невычэрпнага багацця і паўнаты самога жыцця. Але па меры таго, як у гісторыі пачыналі бачыць чалавека і вяртацца да гісторыі як навукі пра чалавека, усё больш сталі заўважаць той факт, што значная частка нашай гісторыі ў гэтых самых тэкстах не адлюстравана. Агульнапрынятае сэнна разуменне гістарычнай крыніцы як прадукта мэтанакіраванай чалавечай дзейнасці, як з'явы культуры (у самым шырокім сэнсе гэтага слова) патрабуе і разгляду феномену культуры нашай памяці, гістарычнай памяці нашага грамадства [1].

Да цяперашняга часу сфарміравалася ўстойлівае ўяўленне аб тым, што мінулае з'яўляецца неад'емнай часткай культуры. Лорд Балінгброк пісаў, што “любоў да гісторыі з'яўляецца неаддзельнай ад чалавечай прыроды, таму што яна неаддзельная ад

любаві да самога сябе” [2]. Але мы па рознаму прыходзім да гісторыі, усведамлення яе важнасці і значнасці. Прафесійнага гісторыка часцей за ўсё падштурхоўвае да гэтага яго праца, пэўны сацыяльны заказ. Але, кажучы аб масавым захапленні гісторыяй сям’і, важна зразумець, што вызначае жаданне спазнаць мінулае людзей, якія толькі адносна спалучаныя з гістарычнымі даследаваннямі.

Ю. М. Лотман піша пра прастору культуры як тэрыторыі агульнай памяці, маючы на ўвазе тую межы, у рамках якіх некаторыя агульныя рысы захоўваюцца, і, адпаведна, могуць быць актуалізаваны пэўным чынам у канкрэтны момант часу [3]. Развіццё сучаснай навуковай думкі характарызуецца ўзнікаючымі амаль штогод інтэлектуальнымі “выклікамі”. Гістарычная навука, як і гуманітарыстыка ў цэлым, перажыла цэлы шэраг “паваротаў”: антрапалагічны, культурны, лінгвістычны, эстэтычны, візуальны, культуралагічны, сацыяльны, прасторавы, мемарыяльны. У наш дынамічны час у гэтым выявілася імкненне да пошуку ўсё новых і новых напрамкаў даследавання [4].

Адна з найважнейшых праблем, якая цікавіць сучасных гісторыкаў і філосафаў, – тое, пра што і як мы памятаем. Кожны чалавек паасобку і цэлыя народы па рознаму падзяляюць мінулае і сучаснасць. Сістэмы сацыяльнай або калектыўнай памяці характарызуюцца не толькі сваёй інтэрпрэтацыйнай дадзенай гістарычных падзей, але і тым, якія менавіта падзеі, які тып падзей яны разглядаюць як гістарычна значныя. Вялікія надзеі ўскладаюцца на пераарыентацыю сацыякультурнай гісторыі: ад сацыяльнай гісторыі культуры да культурнай гісторыі сацыяльнага, або да культурнай гісторыі грамадства, якая прадугледжвае канструяванне сацыяльнага быцця з дапамогай культурнай практыкі, магчымасці якой вызначаюцца і абмяжоўваюцца практыкай паўсядзённых адносін. Ражэ Шарцье ў сувязі з гэтым піша: “Я не веру ва ўрокі гісторыі – хоць некаторыя гісторыкі доўгі час лічылі іх галоўным апраўданнем уласнай значнасці. Калі пазнанне мінулага і можа дапамагчы нам лепш зразумець свет, які ён зараз, то не па аналогіі, а праз адрозненне» [5].

Разам з эпізодамі мінулага, якія мы вяртаем, каб так ці інакш выкарыстоўваць, існуюць эпізоды, якія прысутнічаюць па-за межамі ўспамінаў, не паддаюцца нашаму кантролю; застаючыся ў нашай памяці ўтоенымі да пэўнага моманту. Сучасная крытыка гістарызму не новая. Гістарычныя катастрофы і пераломы, якія дасягаюць асаблівай вастрыні ў пэўныя моманты сусветнай гісторыі, заўсёды садзейнічалі разважанню і спробам асэнсаваць гістарычны працэс, стварыць тую ці іншую канцэпцыю гісторыі. На думку Мікалая Бярдзьева, гістарызм, уласцівы гістарычнай навуцы, найчасцей вельмі далёкі ад таямніцы “гістарычнага”. Ён да яе не падводзіць, ён згубіў усе спосабы зносін з гэтай таямніцай. Гістарызм не спазнае, не разумее-мала таго, ён адмаўляе “гістарычнае”. Выбітны рускі філосаф сцвярджаў, што “гісторыя спазнаецца праз гістарычную памяць як некаторую духоўную актыўнасць, як некаторы пэўнае духоўнае стаўленне да “гістарычнага” ў гістарычным пазнанні, якое аказваецца ўнутрана, духоўна пераўтвораным і адухоўленым. Толькі ў працэсе адухоўлення і ператварэння ў гістарычнай памяці разумеецца ўнутраная сувязь, душа гісторыі”. Менавіта таму у кожнага народа, у кожнага пакалення, у кожнага з нас свой погляд на мінулае [6].

Вынікам радыкальных змяненняў у еўрапейскай гістарыяграфіі апошняй траціны ХХ ст. з’явілася не толькі пашырэнне патэнцыйнага поля гісторыі, але і кола тых дакументаў, што былі закліканы ліквідаваць проціпастаўленне “гісторыі” і “памяці”. Сярод названых “паваротаў” – “вечны” біяграфічны. На думку У.Н. Сідарцова, сінергетычны падыход змяняе звыклае для нас ўяўленне пра гісторыю: яна ўрэшце не бачыцца такой адназначнай: “чалавек – ужо не проста марыянетка, паводзінамі якой кіруюць вышэйшыя сілы (рок, прадбачанне і г.д.). Яго дзеянні не з’яўляюцца марнымі, нівеліраванымі ў агульным руху соцыума. Становіцца відавочным, што ў асаблівых станах няўстойлівасці сацыяльнай сістэмы дзеянні кожнага асобнага індывіда могуць паўплываць на стан сістэмы ў цэлым” [7]. Асоба аб’ядноўвае не толькі сучаснасць і будучыню, але і ўласнае мінулае, больш за тое, яна сфарміравана гэтым мінулым: як сваім індывідуальным вопытам, так і калектыўнай, сацыяльна-гістарычнай памяццю, захаванай у культурнай матрыцы.

Пашырэнне поля аўтабіяграфічных работ, выкліканае да жыцця так званым антрапалагічным паваротам, перадвызначыла істотныя наступствы метадалагічнага плана. Замацаваныя гістарыяграфіяй формы гісторыка-біяграфічных даследаванняў напоўніліся новым зместам, іх прадметнае поле істотна пашырылася за кошт жыццёпісаў людзей, якія фармальна не могуць быць прылічаны да выбітных

гістарычных дзеячаў. Паняцце персанальная гісторыя, такім чынам, шырэй паняцці “інтэлектуальная біяграфія”. Аб’ектам персанальнай гісторыі можа выступаць любы чалавек мінулага, незалежна ад маштабу асобы, індывідуальнага ўнёску ў гісторыю, прыналежнасці да пэўных сацыяльных стратаў і відаў дзейнасці – інтэлектуальнай, ці іншай [8]. У гэтым істотнае адрозненне персанальнай гісторыі ад т.зв. традыцыйнай, дзе аб’ектам біяграфічнага аналізу былі пераважна «буйныя гістарычныя дзеячы». Нягледзячы на арыентаванасць на розныя даследчыя стратэгіі (ад псіхагісторыі і мікргісторыі да тэорыі культурнай і гендэрнай ідэнтычнасці), агульная ўстаноўка гэтага кірунку складаецца ў тым, што рэканструкцыя асабістага жыцця і канкрэтных лёсаў асобных людзей, вывучэнне фарміравання і развіцця іх характару і дзеянняў, іх унутранага свету разглядаюцца адначасова і як істотная мэта даследавання, і як апаведны сродак пазнання той эпохі, калі яны жылі і стваралі, радаліся і пакуталі, думалі і дзейнічалі [9].

2019 год напоўнены цэлым шэрагам падзей таго перыяду, які гісторыкі называюць “савецкім”: абвешчэнне савецкай беларускай дзяржаўнасці, падпісанне Дэкрэта аб стварэнні першага беларускага ўніверсітэта (БДУ), пачатак Другой сусветнай вайны і інш.

Менавіта праз асобу мы можам убачыць эпоху, эпоху вельмі супярэчлівую і неадназначную. У гэтым кантэксце і сфармавалася прафесійная цікавасць да персанальнай гісторыі Нестара Лук’янавіча Пракапюка, майго дзеда па матчынай лініі [4]. У дадзеным артыкуле хацелася б найперш спыніцца на крыніцах персанальнай гісторыі. Відавочна, што дакументальны матэрыял мы знаходзім у архівах, але гісторыя чалавека захавалася ў меншай ступені. Найперш праз гісторыю тых устаноў, дзе яны вучыліся, працавалі, праз падзеі, у якіх яны прымалі ўдзел, мы можам знайсці іх сляды ў гісторыі. Найважнейшым элементам з’яўляецца анкета, якую, як правіла, запаўняў сам суіскальнік. Нестар Лук’янавіч Пракапюк нарадзіўся 2 марта 1885 года ў м. Межылессе Бельскага павета Холмскай губерні (У цяперашні час тэрыторыя Люблінскага ваяводства). Найбольшая частка насельніцтва губерні паводле перапісу 1897 г. – палякі і ўкраінцы, значны працэнт складалі немцы, яўрэі і рускія. Нестар Лук’янавіч ў анкетце ў графе “нацыянальнасць” пазначыў “рускі”. У 1907 годзе ён скончыў Бельскую настаўніцкую семінарыю, а ў 1915 – Віленскі настаўніцкі інстытут (1912–1915). Некаторы час працаваў настаўнікам у народнай школе. з пачаткам вайны апынуўся на фронце, на тэрыторыі Беларусі. У 1915 годзе Нестар Лук’янавіч быў прызваны на ўкамплектаванне 71 запаснога батальёна і прызначаны ў 8 роту. У ліпені ў баях пад Коўна ён быў паранены і атрымаў Георгіеўскі медаль 4 ступені.

Сухія радкі анкеты не дазвалялі паказаць абставіны атрымання ўзнагароды. Але мы можам на падставе наяўных звестак удакладніць агульную карціну жорсткіх бітваў пад Коўна і за Асавец. Там германскімі войскамі быў ужыты хлор. Хлор мае спецыфічны пах і яркі зялёны колер. Яго было досыць лёгка выявіць. Але ён з’яўляўся эфектыўным выглядам псіхалагічнага зброі, пяхота ўцякала ўжо толькі ад колера гэтага зялёнага воблака. Уменне з’арыентавацца ў такой складанай сітуацыі і адукацыя дапамаглі Нестару Лук’янавічу не толькі выжыць самому, але і выратаваць многіх салдат сваёй роты. У верасні 1915 г. пасля ранення ён быў адкамандаваны ў школу прапаршчыкаў і быў залічаны ў склад афіцэраў 100 запаснога батальёна. У чэрвені 1916 года Нестар Лук’янавіч Пракапюк быў накіраваны ў раён баявых дзеянняў у чыне падпаручніка, дзе прыняў удзел у фарміраванні процігазавай каманды, якую ён узначаліў у жніўні 1916 года.

Вельмі важным з’яўляецца супастаўленне інфармацыі рознага віду крыніц, якія закраналі лёсы канкрэтных людзей. Нестар Лук’янавіч на працягу 1917 года праходзіў курсы па газавым пры штабе 9 арміі, а затым для далейшай падрыхтоўкі па гэтым кірунку быў накіраваны ў Кіеў на курсы пры Кіеўскім універсітэце. Пасля чаго ў верасні 1917 года ён прыбыў у полк і атрымаў чын штабс-капітана. Варта заўважыць, што кансультантам “па пытаннях хіміі” пры штабе галоўнакамандуючага Паўднёва-Заходнім фронтам А. А. Брусілава быў будучы прафесар БДУ, заснавальнік школы беларускіх хімікаў Барыс Маісеевіч Беркенгейм [10]. У такой якасці ён чытаў лекцыі для медработнікаў і франтавых афіцэраў па «пытаннях газаабароны», надрукаваў у франтавым выдавецтве кіраўніцтва «Газавая вайна і абарона», артыкул «Да пытання аб арганізацыі хімічнай газаабароны». У 1917 г. Б. М. Беркенгейма прызначылі начальнікам процігазавых атрадаў Чырвонага Крыжа і ваеннага ведамства. Менавіта ён кіраваў размеркаваннем процігазаў для армій Паўднёва-Заходняга фронту. Будучы

студэнт БДУ ўпершыню пачуў лекцыі свайго прафесара, і, можна меркаваць, што гэта паўплывала на далейшы выбар яго жыццёвага шляху.

Найважнейшай крыніцай з'явіліся матэрыялы фонду 205 Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь. Яны дазваляюць знайсці не толькі персанальную інфармацыю пра студэнта, але і прасачыць атмасферу, у якой ён вучыўся, усталяваць падзеі паўсядзённага жыцця [11]. У асабістай справе Пракапюка таксама захаваліся звесткі аб вайскавай дзейнасці, якія фармаваліся военнымі камісарыятамі. Варта адзначыць, што ў 1920-я гг. Нестар Лук'янавіч не хаваў і сваёй службы ў Беларускай арміі, у фарміраваннях адмірала Калчака. Хоць у далейшым такі факт меў для яго не самыя лепшыя вынікі.

Ніякімі дакументамі і ўспамінамі не тлумачыцца тое, як Нестар Лук'янавіч апынуўся на Паўднёвым Урале. Але яго жыццё, як і лёс многіх іншых афіцэраў расійскай арміі, сталася расколатым паміж белымі і чырвонымі. Дарэчы, менавіта гэтая старонка персанальнай гісторыі Н. Л. Пракапюка з'яўляецца адной з самых не асветленых у дакументальных матэрыялах. У такім выпадку істотным з'яўляецца пошук ўскоснай інфармацыі. У прыватнасці, баі за Чэлябінск летам 1919 г. раскрытыя не толькі ў гістарыяграфіі, але і ва ўспамінах былога прапаршчыка М.В. Белюшына, якія захаваліся ў Адзеле рукапісаў архіва Златавустаўскага краязнаўчага музея [12].

І тут мы пераходзім да адной з найважнейшых крыніц персанальнай гісторыі - да ўспамінаў. Большасць успамінаў узнікае тады, калі іх нагадваюць нам родныя, сябры ці іншыя людзі [13]. Кожнае пакаленне фарміруе сваю памяць аб мінулым. Больш за тое, яно вызначае новы погляд на гісторыю, уздзеінічаючы на зменлівасць яе палажэнняў. Пошук "новых шляхоў" у гісторыі абумоўлены зноў жа змяненнем тых пытанняў, якія мы задаем мінуламу з пазіцый нашай сучаснасці. Фарміруючы ідэалы на аснове гістарычнага мінулага, новая генерацыя спрабуе рэалізаваць іх у рэальным жыцці [14]. Таму мы часам сустракаем сцвярджэнні, што менавіта пакаленні фарміруюць сучаснае культурнае, інтэлектуальнае і палітычнае мысленне.

Сёння ўнутры кожнага пакалення склалася адмысловая форма вусных успамінаў, логіка згадак аб савецкім перыядзе ў гістарычных даследаваннях [15]. Бо не заўсёды меліся трывалыя каналы перадачы гэтай інфармацыі (музеі, архівы, перыядычны друк, кнігі і т. д.), якія дазвалялі трансліраваць яе пакаленням наступным [16]. Галасы пацярпелых нярэдка не захоўваюцца ў гістарычных архівах, таму вусным сведчанням адводзіцца сёння новая роля, яны набываюць павышаную значнасць. У цяперашні час у сусветнай гістарыяграфіі дыскусія ідзе пераважна аб вывучэнні калектыўнай (у тым ліку і гістарычнай) памяці, аб тэарэтычных аспектах вуснай гісторыі, якая абапіраецца на ўспаміны аб перажытым удзельнікаў і відавочцаў мінулых падзей, а таксама аб суадносінах гісторыі і памяці і аб канкрэтных даследаваннях. На думку шэрагу гісторыкаў, менавіта таму ў апошнія дзесяцігоддзі на постсавецкай прасторы ўзрасла цікавасць да механізмаў фарміравання элементаў пакаленчай свядомасці і да таго, як адбываецца ў ёй фіксацыя падзей часу,

Калі казаць пра крыніцы індывідуальнай і калектыўнай памяці, то ў савецкай гісторыі першай адводзілася мала месца. Успомнім, У.У. Маякоўскага, які пісаў аб тым, што "голас адзінкі танчэй піску". Запамінаюць асобныя людзі, гэта даволі часта называюць аператыўнай памяццю грамадства. Бо іх памяць жывая, пакуль жыве чалавек. Акрамя таго, фіксуюцца ўспаміны нярэдка ў працэсе зносін, у тым ліку шмат што залежыць ад інтэрв'юера. Нельга не пагадзіцца з думкай аб вялікай адказнасці таго, хто фіксуе гэты працэс [17]. Людзі ўспамінаюць найперш тое, пра тое што хочуць пачуць. Але многіх пытанняў ім часам не задаюць. Да пэўнага ўзросту яны самі пачынаюць адчуваць нейкую патрэбу ўспомніць, раскажаць аб пэўных эпізодах свайго жыцця. Шок ад перажытага, своеасаблівыя "раны мінулага" часам настолькі вялікія, што яны спрабуюць загаварыць пра тое толькі са сваімі ўнукамі. Тым болей, што бацькі наўмысна выключаюць сябе з гэтай сітуацыі трансляцыі, аддаючы права голасу прабацькам, яны бачаць сваю ролю, перш за ўсё, у матэрыяльным забеспячэнні дзяцей, а адказнасць за культурнае напаўненне кладзецца на плечы прабацькоў. Асноўную ролю ва ўнутрысямейнай перадачы інфармацыі бяруць на сябе бабулі: збіраюць і вядуць сямейныя архівы, задаючы мякка памяці, вычэрчваючы храналогію таго, аб чым варта памятаць. Так сталася і ў нашай сям'і [16].

Гісторыкі, звяртаючы ўвагу на суб'ектыўнасць інфармацыі, нярэдка выпускаюць з поля зроку тое, што памяць ёсць сацыяльны факт; не толькі змест успамінаў "лакалізуецца" ў часе (прывязваецца да храналагічных арыенціраў), але і сам факт іх запамінання/прыгадвання мае прасторава-часовую і сацыяльна-класавую датыроўку, а значыць, ён гістарычны [18]. Узнікае і магчымасць, і неабходнасць стварыць гісторыю

памяці, г.зн. гістарычна апісаць працэс, падчас якога людзі сумесна навучаюцца або “развучваюцца” што-небудзь памятаць. Сацыяльна санкцыянаваныя ўспаміны, якія цікавяць не толькі дадзенага індывіда, але і ўсё грамадства, перадаюцца ад аднаго суграмадзяніна да іншага, а ўжо на аснове гэтага сацыяльна-мемарыяльнага каркаса кожны індывід “узгадвае або рэканструюе” (г. зн. будзе па мадэлі, зададзенай не мінулым, а цяперашнім грамадствам) ўсе іншыя свае ўспаміны. Апорныя, базавыя сацыяльныя ўспаміны, якія ўтвараюць “рамку”, часта называюцца ў Хальбвакса “арыенцірамі” [19].

Нямала сюжэтаў застаецца наогул у сферы маўчання, пра гэта на аснове эпизодаў свайго мінулага потым успамінаюць іх дзеці. Як гэта адбываецца, чаму, у нейкі канкрэтны прамежак часу? Так, ці інакш, гэта звязана з сямейнымі гісторыямі. І адсюль узнікаюць пытанні аб тым, ці змогуць прафесійныя гісторыкі сабраць гэтыя важныя для нас матэрыялы? Ці справа гэта толькі прафесійных гісторыкаў. Ці павінны мы стварыць запатрабаванасць для такога роду сямейных гісторыкаў, даць ім рэкамендацыі і ўключыць іх у працэс фарміравання нашай агульнай памяці.

У любым выпадку гэта закранае не толькі працэс інтэрв’юіравання. Відавочная неабходнасць прыцягнення дакументальных матэрыялаў, распрацоўка метадыкі іх супастаўлення з дадзенымі ўспамінаў, фарміравання структуры сямейных хронік. Гэта вельмі вялікая праца. Але відавочна, што без яе спадзявацца на фарміраванне сучаснай грамадзянскай супольнасці і агульнай культуры памяці немагчыма.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Ассман Я. Культурная памяць. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности. – М.: Языки славянской культуры, 2004; Аникин Д.А. Феномен забывания и диалог культур в глобализирующемся социуме: российский опыт // Изв. Саратовского ун-та. Новая серия. Сер. Философия. Психология. Педагогика. 2013. Т. 13. С. 3–7; История и теория источниковедения: учеб. пособие / С.Н. Ходин, В.П. Грицкевич, С.Б. Каун. Минск: изд. Центр БГУ, 2008.
2. Болингброк Генри Сент-Джон Письма об изучении и пользе истории: М.: Наука, 1978. С.10.
3. <http://www.philology.ru/literature1/lotman-92f.htm>. Дата доступа 12.06.2019.
4. Бяляева Н.Р. Персональная гісторыя як новы “паварот”? Разважанні на палях адной біяграфіі // Беларускі гістарычны часопіс. 2019. №5. С. 24–29.
5. Шартъе Р. III. Письменная культура и общество / Пер. с фр. и послесл. И.К. Стаф. М.: Новое издательство, 2006. С. 9.
6. http://www.odinblago.ru/smisl_istorii#heading1. Дата доступа: 15.06.2019].
7. Сидорцов, В. Н. К вопросу о роли личности в истории: взгляды Г. В. Плеханова и представителей синергетики // Российские и славянские исследования: науч. сб. / А.П. Сальков, О. А. Яновский (отв. редакторы) [и др.]. Минск, 2008. Вып. 3. С. 165–169.
8. Ващенко В. Концепт «інтелектуальна біографія» та конструювання «наукових біографій» в українській історіографії // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип.4. Київ, 2009; Персональная история / Составитель Д.М. Володихин. М.: Мануфактура, 1999; Репина Л.П. «Персональная история»: биография как средство исторического познания // Казус: индивидуальное и уникальное в истории. 1999. Вып. 2. С. 78; Репина Л.П. Персональные тексты и «новая биографическая история»: от индивидуального опыта к социальной памяти // Сотворение Истории. Человек – Память – Текст. Казань: Изд-во КГУ, 2001. С. 344–360
9. История через личность: историческая биография сегодня / Под ред. Л.П. Репиной. 2-е изд. М.: «Квадрига», 2010.
10. Интеллектуальная элита Беларуси. Основоположники белорусской науки и высшего образования (1919–1941) / С. В. Абламейко [и др.]; под общ. ред. С. В. Абламейко, науч. ред. О. А. Яновский. Минск : БГУ, 2017. С. 244.
11. НАРБ. Ф. 205. Оп. 1. Д. 176, л. 50; Д. 206, Оп. 1. Л. 59. Ф. 205. Оп. 3. Д. 6569.Л. 2–4.
12. Бадиков Р.А. Челябинская операция 1919 года в военной биографии красного начдива Генриха Христофоровича Эйхе // Вестн. Перм. ун-та. Сер. История. 2016. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/chelyabinskaya-operatsiya-1919-goda-v-voennoy-biografii-krasnogo-nachdiva-genriha-hristoforovicha-eyhe> (дата обращения: 01.07.2019).
13. Хальбвакс М. Х17 Социальные рамки памяти / Пер. с фр. и вступ. статья С.Н. Зенкина. М.: Новое издательство, 2007. С. 28
14. Edmunds J., Turner B. S. Generations, Culture and Society. Buckingham, 2002; Абрамов Р.Н. Время и пространство ностальгии // Социологический журнал. 2012. № 4. С. 5–23; Ассман А. Длинная тень прошлого: Мемориальная культура и историческая политика / Пер. с нем. Б. Хлебникова. М.: НЛЮ, 2014; Крылов П. В. Обретение исторического слуха: парадигмы изучения неофициальной памяти // НЛЮ. 2005. № 74. С. 446–453.

15. Омельченко Е.Л., Андреева Ю.В. Что остается в семейной истории: память о советском сквозь разговор трех поколений // Социологические исследования. 2017. № 11. С. 147–156.
16. <https://www.questia.com/read/123753478/generations-culture-and-society> Дата доступа: 12.06.2019.
17. Гістарычная навука і гістарычная адукацыя ў ХХІ ст.: парадоксы развіцця // ХХІ век: актуальныя праблемы гістарычнай навукі: Матэрыялы міждунар. Науч. Конф., посвящ. 70-летию ист. Фак. БГУ, Минск 15-16 апр. 2004 г. / Редкол.: В.Н. Сидорцов (отв.ред) и др. Мінск: БГУ, 2004. С.42–45.
18. Хальбвакс М. Х. Социальные рамки памяти / Пер. с фр. и вступ. статья С.Н. Зенкина. М.: Новое издательство, 2007.
19. Бегунова Е. А. К определению понятия культурной памяти в зарубежной гуманитаристике // Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств. 2017. № 39. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-opredeleniyu-ponyatiya-kulturnoy-pamyati-v-zarubezhnoy-gumanitaristike> (дата обращения: 01.07.2019).

УДК 338(476)(091)

УКАРАНЕННЕ НАВУКОВЫХ ДАСЯГНЕННЯЎ КАФЕДРЫ Ў НАВУЧАЛЬНЫ ПРАЦЭС БДУ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ДЫСЦЫПЛІНЫ «ГІСТОРЫЯ ПРАДПРЫМАЛЬНІЦТВА Ў БЕЛАРУСІ»)

А. В. Бурачонак

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь,
burachonak@bsu.by*

У артыкуле разглядаюцца магчымасці выкарыстання навуковых распрацовак кафедры гісторыі Беларусі новага і наваейшага часу ў адукацыйным працэсе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Выяўлены здабыткі і патэнцыял выкладчыкаў кафедры па вывучэнні праблем развіцця прадпрымальніцтва на тэрыторыі Беларусі ў канцы ХVIII – пачатку ХХІ ст. Паказаны магчымасці выкарыстання інавацыйных метадык і тэхналогій пры выкладанні вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя прадпрымальніцтва ў Беларусі».

Ключавыя словы: прадпрымальніцтва; Беларусь; міждысцыплінарнасць; эўрыстычны падыход.

ВНЕДРЕНИЕ НАУЧНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ КАФЕДРЫ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС БГУ (НА ПРИМЕРЕ ДИСЦИПЛИНЫ «ИСТОРИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В БЕЛАРУСИ»)

А. В. Бурачонок

*Белорусский государственный университет, пр. Независимости, 4, 220030, г. Минск, Беларусь,
burachonak@bsu.by*

В статье рассматриваются возможности использования научных разработок кафедры истории Беларуси нового и новейшего времени в образовательном процессе Белорусского государственного университета. Выявлены достижения и потенциал преподавателей кафедры по изучению проблем развития предпринимательства на территории Беларуси в конце ХVIII – начале ХХІ в. Показаны возможности использования инновационных методик и технологий при преподавании учебной дисциплины «История предпринимательства в Беларуси».

Ключевые слова: предпринимательство; Беларусь; междисциплинарность; эвристический подход.

INTRODUCTION OF SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF DEPARTMENT TO EDUCATIONAL PROCESS OF BSU (CASE OF DISCIPLINE «HISTORY OF ENTREPRENEURSHIP IN BELARUS»)

A. V. Burachonak

Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus, burachonak@bsu.by

The article presents possibilities of using research results of scientific developments of the Department of Modern and Contemporary History of Belarus in educational process of the Belarusian State University. Research achievements and potential of Department members in study of entrepreneurship development in Belarus at the end of ХVIII – the beginning of ХХІ century were revealed. Possibilities of using innovative techniques and technologies in the teaching of discipline «History of Entrepreneurship in Belarus» are showcased.

Key words: entrepreneurship; Belarus; interdisciplinarity; heuristic approach.